

בין פסח לעצרת

מבוא

הרבה מאורעות עוברים על האדם וכל שכן על אומה וכל שכן על האומה ששמה בני ישראל. יש שתי גישות של התייחסות כלפי המאורעות הללו, הגישה הפשוטה, היא הגישה של אי ההתעמקות, היא בעצם גישה של עצלות. הגישה הזאת לוקחת כל דבר שקורה בפשיטות, בלי נסיון של התעמקות, ולימוד המאורע, אלא להיפך היא ממשיכה בחייה. אולי יש איזה הסתכלות על המאורע, כעין אמירה " זה מעניין". אבל אין באמירה זה התלהבות וכן נסיון של לימוד והבנת המאורע. הגישה השניה היא הגישה היותר קשה, וכן היא הגישה שדורשת יותר מן האדם. היא הגישה של ההתעמקות במאורע, וכן הנסיון של לימוד המאורע. אבל יתירה מכך היא הנסיון של הלימוד מה אני יכול ללמוד ממאורע זו. זאת אומרת מה אני יכול לקחת ממאורע זו בשביל העבודת ה' שלי. זאת בעצם הסתכלות של מה הקב"ה רוצה לומר לי במאורע זו. מה הקב"ה דורש ממני לעשות עקב המאורע הזו.

בעיקר בימים אלו, בימי אתחלתא דגאולה או עקבתא משיחא [כל אחד לפי הגדרתו] קורה לעם ישראל הרבה מאורעות. ונלעני"ד שעלינו לאמץ את הגישה השניה ולהתעמק במאורעות הללו ולנסות לדלוב מהם מקצת מקולו של הקב"ה שמדבר מתוך ימים אלו. שני המאורעות הגדולים שקרו בעם ישראל בימים הגדולים הללו הם יום העצמאות ויום ירושלים. רצוני להתעמק במקצת בימים אלו ואולי להבין במקצת את הגדולה בימים אלו. נוסף על כך אני מקווה שיהיה בזה הודאה לריבונו של עולם על הנסים הנפלאים שעשה לנו ושעושה לנו בכל יום ויום.

נלעני"ד שיש קשר בין יציאת מצרים בפסח ובין יום העצמאות, וכן יש קשר בין מתן תורה בשבועות ובין יום ירושלים. בעזרת ה' אנסה לבאר את הקשר הזה, תוך כדי ביאור כל עניני הימים הללו:

עלינו להתחיל בביאור החג פסח, מה המשמעות של חג זה? מהו המסר שעלינו לשאוב מחג זה?

מפסח לשבועות

נלעני"ד שהנקודה המרכזית בחג זה הוא ענין של המצות, כפי שנקרא חג זה בתורה "חג המצות".

וכן אנו רואים דבר זה מכך שהגמרא אומרת "לחם עוני - לחם שעונים עליו דברים הרבה". רש"י מסביר שאומרים עליו את ההגדה ואת ההלל. לכן נלעני"ד שיש להבין בכך שעיקר סיפור הגאולה הוא הענין של המצות. וכן רואים דבר זה מריבוי ההדגשה וכן ריבוי המצוות בענין איסור חמץ וחיוב אכילת מצה. לכן כדי להבין את החג, עלינו להבין את המשמעות של המצות, מה המסר שלומדים מן המצות של אכילת מצות וכן האיסור של אכילת חמץ?

אם נשים לב שההדגשה בענין המצה היא הענין של העניות, הפשיטות, בניגוד לחמץ שטפוח. וכן נקרא המצה לחם עוני. וכן בגמ' יש הדגשה שהמצה צריכה להעשות בצורה שהעניים עושים אותה. נאמר בגמ' במס פסחים דף קט"ו ע"ב - קט"ז ע"א: "דבר אחר לחם עוני עני כתיב מה עני שדרכו בפרוסה אף כאן בפרוסה דבר אחר מה דרכו של עני הוא מסיק ואשתו אופה אף כאן נמי הוא מסיק ואשתו אופה".

מכאן אפשר ללמוד את ההגדשה של העניות בפסח, אבל צריך להבין מהו המשמעות של עניות זו. אז רואים מהמדרשים שלבני"י לא היה ממש זכות לצאת מצרים, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה. בני"י במצרים נשקעו במ"ט שערי טומאה כפי שמבואר בענין שאילו הקב"ה לא הוציאנו ממצרים היינו עבדים עכשיו במצרים, הרי לכאורה קשה שכמו שרואים בכל העמים שהיו עבדים שבסופו של דבר יצאו מן העבדות, כן בני"י היו יוצאים ממצרים. אז הנודע ביהודה מתרץ שכיון שהיינו שקועים כ"כ בטומאה אילו הקב"ה לא הוציאנו ממצרים באותו רגע, אז היינו הופכים להיות מצרים, היינו נכנסים לשער נ' של טומאה. מובא במדרש שיר השירים רבה ב', ח' :

"ר' נחמיה אומר קול דודי הנה זה בא זה משה בשעה שבא ואמר לישראל בחודש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו איך אנו נגאלים והלא אין בידנו מעשים טובים. אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט במעשיכם הרעים...רבנן אמרי קול דודי זה משה בשעה שאמר משה לישראל בחדש הזה אתם נגאלים אמרו לו משה רבינו איך אנו נגאלים והלא כל מצרים מטונפת מעבודה זרה שלנו אמר להם הואיל וחפץ בגאולתכם אינו מביט בעבודה זרה שלכם...". רואים במדרש זה את הנקודה שלבני"י לא היו הרבה זכויות, לומר בלשון המעטה. וכן על בני"י במצרים נאמר "ואת ערום ועריה" שערומה מן המצוות. לכן הנקודה ביציאת מצרים היא שיצאנו בחסדי ה', לא היה לנו זכויות, אלא רק יצאנו בגלל סגולת ישראל. ז"א בגלל הניצוץ היהודי שנשאר בנו גם במ"ט שערי טומאה, והיא הנשארת בכל יהודי לא משנה באיזה דרגה הוא נמצא, ואיזה עבירות הוא עשה. על אף שהיהודי שקוע בטומאה, בכ"ז נשאר לו הניצוץ היהודי. זהו הענין של השתייכות כל יהודי ויהודי לכלל ישראל, ובכך בקשר בל ינותק עם הקב"ה. לכן הלימוד הגדול של פסח הוא הענין של סגולת ישראל, שזה הכח הטמון בנו ואע"פ שהוא היה נסתר במצרים, בכ"ז בגלל הכח הטמון הזה הקב"ה הוציאנו ממצרים. א"כ במצרים יש

גאולה מתוך הטומאה הנוראה של מצרים, זהו הסור מרע אבל עדיין אין את העשה טוב. העשה טוב בא בשבועות שהיא נתינת הקדושה בישראל, היא נתינת התבלין נגד יצר הרע. כל יציאת מצרים הוא בעצם על מנת להגיע למתן תורה. כי כפי שהסברתי לבניי ישראל לא היו זכויות כשיצאו ממצרים והם יצאו בגלל סגולת ישראל, שהיא השייכות של בניי לקב"ה. היא המשייכת אותם להיות עם ה', אבל כדי להיות עם ה' צריכים לקיים מצוות ה', דהיינו לקבל את התורה. ז"א הכח הטמון הזה בבניי היא צריכה להביא את בניי לידי פועל, להיות עם ה' ג"כ בפועל, זהו הענין של קבלת התורה. הקב"ה מוציאנו ממצרים על מנת שנקבל את התורה. פסח ושבועות הם שני חגים שבל ינותקו, כל המשמעות של יציאת מצרים הוא מתן תורה, הקב"ה מוציאנו ממצרים כדי שנהיה עם ה', וזה הסיבה שהוציאנו באותו רגע, כיון שעוד רגע היינו נכנסים לשער נ" של טומאה ולא היינו יכולים להיות יותר עם ה', היינו הופכים להיות מצריים. כל זמן שבווער הניצוץ היהודי, אז יש תקווה. כל עוד הנר דולק אפשר לתקן. לכן הקב"ה רואה את הסגולת ישראל שטמון בנו, שזהו הכח העצום שטמון בנו להיות עם ה', הכח העצום לקיים את התורה. כפי שמבואר ע"פ המדרש ילקוט שמעוני ספר דברים פרשת וזאת הברכה, פרשה ל"ג, רמז תתקנ"א: "דבר אחר ויאמר ה' מסיני בא' כשעלה המקום ליתן תורה לישראל לא על ישראל בלבד נגלן אלא על כל האומות, בתחלה הלך לבני עשו ואמר להם מקבלין אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה אמר להם לא תרצח אמרו לו כל עצמן של אותן האנשים אביהם רוצח שנאמר ויהידידי עשו ועל כך הבטיחו אביו ועל חרבך תחיה' הלך לו אצל בני עמון ומואב אמר להם מקבלין אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה לא תנאף אמרו לו כל עצמה של ערוה שלהם הוא שנאמר ויתהרין שתי בנות לוט מאביהן' הלך ומצא את בני ישמעאל אמר להם מקבלין אתם את התורה אמרו לו מה כתיב בה לא תגנוב אמרו לו כל עצמן של אביהם לסטים היה שנאמר ויהוא יהיה פרא אדם!..." וצ"ע על מדרש זה שלכאורה כשרוצים לתת משהו למישהו לא אומרים הדברים הרעים שנמצאים בדבר, מנסים להסתיר את זה, כאן כשכל אומה שואלת אותו מה כתוב בה, הקב"ה מוצא לנכון לומר להם דוקא הדבר שהכי מתנגד להם. הרי הרבה דברים כתובים בתורה, הקב"ה לא מצא דבר אחר לומר להם. יתירה מכך לא מוצאים שכך אמר לבני ישראל, זאת אומרת לא רואים שהקב"ה אמר להם דבר שמתנגד להם. ומסבירים שכל המדרש הזה בא לומר לנו שהתורה רק מתאימה לעם ישראל, אין היא מתאימה לשאר האומות, בכל האומות יש בהם דבר שמתנגד לתורה. רק בניי הם המתאימים לקיים את התורה.

ראש הישיבה - הרב גרינברג מבאר בצורה זו את המדרש [בחוברתו אנטישמיות מן

התורה מנין ?]:

"אלא שיש להבין את הטרמינולוגיה של חז"ל, ובאמת לא היה ארוע כזה במציאות שהקב"ה מנסה לשכנע אומות לקבל התורה, אלא שחז"ל באו להצביע על חוסר ההתאמה הנפשית שיש לאומות העולם ביחס לתורה, ולעומתם, נפשם של ישראל מתאימה לתורה, עד כי חייהם אינם חיים בלעדיה, וזו המשמעות שכפה הר כגיגית". והוא אח"כ מביא את דברי המהר"ל בכמה מקומות שמבאר רעיון זה [תפארת ישראל

פ"א, גבורות ה' פרק ע"ב, נצח ישראל פרק י"א]: "שלפי מעלת נפשם הם מוכנים אל הפעולות האלקיות, והם ביחוד להם. אבל עכו"ם, מצד חסרונם ופחיתותם אינם ראויים לפעולות האלקיות שהם המצות. וזהו שהיה מחזיר התורה על כל אומה ולשון, ועצם נפשם ממאן לקבל הפעולות האלקיות, כי אם ישראל היו מוכנים לתורה מצד מעלת נפשם".

"וכי לא בלבד שהם אינם מוכנים לתורה שהם פעולות אלקיות, אבל יש להם הכנה היפך זה".

נוסף על כך המהר"ל שואל למה על אברהם אבינו לא מסופר שום דבר לפני שהקב"ה מתגלה אליו לראשונה ואומר לו "לך לך", לא מסופר על הנסיון הגדול שלו בכבשן האש. לא מסופר בתורה על אברהם לפני ההתגלות, ז"א אין כאן הסבר למה הקב"ה התגלה לאברהם אבינו, מה היה המיוחד באברהם אבינו? המהר"ל מסביר שהרעיון בכך הוא שלא נחשוב שבניי נבחרו בגלל מעשיהם, ז"א בגלל שהיו צדיקים נבחרו, ולכאורה לפי"ז כל בחירתם תלויה במעשיהם. לכן אין מסופר דבר על אברהם אבינו לפני ההתגלות, ובכך התורה אומרת לנו שהקב"ה בחר באברהם בלי סיבה שאנחנו יודעים, ז"א הקב"ה בחר בבניי וזהו, אין זה תלוי במעשינו. פשוט אנחנו העם המתאים לעבוד את ה', אנחנו היצירה של צבא ה'. ובך מסביר המהר"ל את הגמ' במס' שבת דף פ"ח עמ' א': "ויתיצבו בתחתית ההר א"ר אבדימי בר חמא בר חסא מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם". ותוסי' ד"ה כפה עליהן וכו', כותב: "ואע"פ שכבר הקדימו נעשה לנשמע שמא יהיו חוזרים כשיראו האש הגדולה שיצתה נשמתן...". ז"א תוסי' שואל כאן שאלה נסתרת, שלכאורה למה היה צורך בכפית הר כגיגית, הרי במילא אמרו נעשה ונשמע? על כך משיב התוסי' שאולי היו חוזרים בהם כשראו את האש הגדולה. המהר"ל מתרץ על פי דבריו תירוץ אחר לשאלת תוסי', הוא מסביר שאם היו מקבלים את התורה על פי אמירת הנעשה ונשמע שלהם, אז קבלת התורה היתה תלויה בבחירתם. זאת אומרת אם באיזה שהוא זמן יאמרו שאין הם רוצים לקיים את התורה יכלו לחזור בהם, לכן הקב"ה כופה עליהם התורה ואומר להם שאין חזרה. זאת אומרת אין קבלת התורה תלויה בבחירתם של עם ישראל, בני ישראל אינם מקיימים את התורה בגלל החלטתם, בגלל מעשיהם, אלא הם מקיימים את התורה כיון שכך החליט הקב"ה. אין זה תלוי במעשינו, פשוט אנחנו העם שנבחרנו ע"י הקב"ה להיות עם ה', צבא ה'. ובכך אנחנו מבינים שאנחנו מתאימים לקיים את התורה, כך הקב"ה יצר אותנו, עם כוחות ותכונות שמתאימים לעבודת ה' וכן לקיום התורה.

בספר שמות פרק ג' פס' י"ב, ששם מסופר על הויכוח בין משה ובין הקב"ה ללכת להיות השליח להוציא את בניי, הקב"ה אומר למשה: "ויאמר כי אהיה עמך וזה לך האות כי אנכי שלחתיך בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה". רש"י כותב על פס' זה: "...וששאלת מה זכות יש לישראל שיצאו ממצרים דבר גדול יש לי על הוצאה זו שהרי עתידים לקבל התורה על ההר הזה לסוף ג' חדשים שיצאו ממצרים". רואים כאן את היסוד שציאת מצרים הוא על הבסיס של מתן תורה.

לכן מפסח אנחנו עוברים לשבועות, שהיא חג מתן תורתנו, כאן בא המעשה מצד ישראל. זאת אומרת אחר היציאה ממצרים שהיתה בחסדי ה', שלא היו לבניי זכויות, בקבלת התורה בא הזכות לכל היציאה מארץ מצרים. כאן בא העשה טוב, הקדושה. כמו שנאמר שבקבלת התורה הוסרה הזוהמא של חטא אדם הראשון. בקבלת התורה בניי חזרו למדרגת אדם הראשון.

בהגדרות של הקשר בין איש ובין אשה, כפי שבניי והקב"ה משולים פעמים רבות, מובא בחסידות שפסח הוא מקביל לאירוסין ושבועות מקביל לקידושין. הענין הוא שבאירוסין מתגלה ההתאמה בין בני הזוג, וכן הדבר ביציאת מצרים, ששם מתגלה הענין של הסגולה. בקידושין הבעל עושה מעשה, הוא נותן לה טבעת ובכך מקדש אותה. כאן אין הדבר רק באויר ובמחשבה, יש כאן ההורדה מן השמים לארץ, הקשר הזה אינו רק דבר שמימי, עכשיו יש לו ג"כ בסיס, הוא דבר שנמצא בארץ. כך ג"כ הענין בשבועות שקיבלנו את התורה, כאן מתגלה ההתאמה בפועל, פה נעשה מעשה, אין כאן דבר שמימי אלא דבר ארצי. אין אנו עובדים את ה' במחשבה אלא ג"כ במעשה, בארץ. בין פסח לשבועות עלינו לנסות לבנות את ההתאמה הזו עד שמגיעים לשבועות ומתגלה ההתאמה בפועל. לכן בימים עלינו לטהר את עצמינו, לדקדק במידותינו ובכך להסיר את הטומאה ולהיות ראויים לקבל את הקדושה בשבועות. בפסח היה סור מרע מהיר, לכן מפסח עד שבועות ממשיכים את הסור מרע הזה לאט לאט, עכשיו יש דקדוק יותר גדול. ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו צדקת הצדיק אות א', מבאר רעיון זה: "ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחפזון כמו שמצינו בפסח מצרים... ולא פסח דורות. מפני שהתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עוה"ז שהוא מקושר בהם צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפזו על אותו רגע ולמהר לצאת מהם אולי יוכל. ואח"כ שוב ילך במתינות ולאט כדין פסח דורות". לכן נלענ"ד שזהו הענין של ספירת העומר עד שבועות. כמו ג"כ בין האירוסין לקידושין, שזה הזמן של בניית הקשר, של ההכנה לקראת היום הגדול של הנישואין.

הענין הזה של ההבדל בין פסח לשבועות, שפסח הוא ענין של אי מעשה בלי זכויות בניגוד לשבועות ששם יש את הזכות, המעשה, מתבאר בדין של הבאת העומר בפסח ושתי הלחם בשבועות.

רש"י הירש בפירושו על התורה בספר ויקרא פרק כ"ג פס' י"ז: "העומר בא מקמח שעורים. אולם השעורה איננה מזון עיקרי של האדם, אלא הוא מאכל בהמה. נמצא, שהעומר ייצג רק את הקיום הפיסי, המובטח ע"י קניין האדמה. רק ביום החמישים, לאחר חתירה אל "טהרת" האדם וחירותו - תוך כדי ספירת ימים ושבועות - רק ביום הזיכרון של מתן תורה ייגש ישראל אל מזבח ה', ובידו לחם חיטים המיועד לאדם...". ז"א בפסח אנחנו מביאים מאכל של בהמה ובשבועות אנחנו מביאים מאכל אדם, מפסח עד שבועות אנחנו מתעלים מן הבהמיות להיות בני אדם. וכפי שמבאר רש"י הירש בפסח שמביאים את מאכל הבהמה, מסומל הענין הפיסי, נלענ"ד שז"א שביציאת מצרים מתגלה יותר הענין הפיסי. במצרים יצאנו רק כדי לקבל את התורה, כל היציאה היא בשביל סיבה רוחנית. אבל בפסח עצמו, ביציאת מצרים עצמו ענין זה אינו נראה לעינים,

כיון שביציאת מצרים בני"ה הם במצב רוחני כ"כ ירוד, כאן רק נראה הגאולה הפיסית. בשבועות מתגלה הגאולה הרוחנית, והיא מאירה אור על הגאולה בפסח, ז"א בשבועות מתגלה שכל היציאה ממצרים היה ענין רוחני, ע"מ לקבל את התורה. לכן כשמקבלים את התורה מביאים מאכל של בני אדם, כאן מתגלה הרוחניות, כאן מתגלה הגאולה הרוחנית.

אז לאחר כל הביאור הזה אפשר לראות בפסח ביציאת מצרים גאולה פיסית, זאת אומרת הגאולה באמת היא ענין רוחני, אבל בעצם בזמן היציאה דבר זה אינו נראה לעין. נוסף על כך ביציאת מצרים מתגלה חסדי ה', חוסר המעשה והזכויות של בני"ה. אבל בשבועות מתגלה המעשה והזכות, ובא שבועות ומאיר על כל היציאה מארץ מצרים. ע"י שבועות מתברר לנו הכח הטמון בנו, סגולת ישראל באה לפועל, ובכך מתגלה הזכות שבו יצאנו ממצרים, וכן מתגלה לנו שהגאולה ממצרים לא היתה ענין גשמי, אלא רוחני. אין כאן יציאה סתם מעבדות לחירות, אלא יציאה מעבדות לבני אדם, לפרעה, לעבדות לקב"ה, להיות צבא ה'.

תפקידם של בני ישראל

מפסח ושבועות אנחנו עוברים ליום העצמאות ויום ירושלים. ועלינו לבאר בתחילה את הענין של יום העצמאות ואח"כ נבאר איך הוא מקביל ליציאת מצרים, לפסח. אחר שבועות אנחנו נעשים עם ה', אנחנו מקבלים את התורה עם כל המחויבויות שבאות איתה. אך לא די בכך, תפקידם של בני"ה אינו מסתיים בקבלת תורה. עלינו לראות בבני"ה לא רק דת אלא עם. זאת אומרת היה אפשר להסתכל על בני"ה כדת ותו לו, אבל נלענ"ד שבני"ה אינם רק דת אלא עם כפי שנקראים רבות פעמים בתנ"ך. הקב"ה אינו רוצה יחידים שיעבדו אותו להיפך הוא רוצה עם שיעבוד אותו, לכן אם בני"ה הם דת, אז יש כאן קובץ של אנשים שעובדים את ה', אבל אין כאן עם. עם הוא קבוצה של אנשים שיש להם ארץ משלהם, שיש להם חקלאות שלהם, כלכלה שלהם, ממשלה שלהם וכו'. זאת אומרת הם מנהלים את ענייניהם ע"י עצמם, אין מי שיאמר להם מה לעשות. ועם מתפרס על כל התחומים, בכלכלה, בצבא, ברפואה, בממשלה וכו'. עם הוא כולל ריבוי תחומים. וכן אנו רואים בבני"ה שמצווים להעמיד מלך, סנהדרין, שוטרים, חיילים וכו'. בני"ה מצווים שהם יהיו ככל העמים בנוגע לענין זה, ז"א שגם הם יתייחסו אל דברים הללו. אבל השוני הוא בכך, שבכל התחומים הללו הם ינצלו אותם בקדושה. התפקיד של בני"ה היא להראות איך עם באמת צריך להתנהג, מה זה להיות עם מוסרי. בני"ה מטיפים כל הזמן את הענין של המוסריות והענין החשוב הוא ההדגשה שגם בתור עם צריכים להיות מוסריים, על אף כל הקשיים. שנראה שאי אפשר להיות בפולטיקה ולהיות מוסרי וכן אין צבא מוסרי, הרי לכאורה כל ענין הצבא היא הרג והרס, ההיפך מן המוסריות, מן המידות הטובות. אבל כפי שרואים בתורה שאין הקב"ה משאיר את הצבא מחוץ לתחומו, מחוץ לתחום התורה. יש ריבוי מצוות על הצבא, כיון שגם הצבא צריך להיות מוסרי. לכן הענין שבני"ה צריכים לבוא ולהראות לכל העולם זה איך להיות עם מוסרי.

דבר זה מוסבר בענין שכל ימי האבות היתה אהובה המצבה אבל אח"כ בימי הבנים, בימי בני"י היתה אסורה המצבה, היא היתה שנואה ורק הותרה המזבח. כיון שההבדל בין המצבה ובין המזבח היא שהמצבה זה אבן אחד והמזבח הוא ריבוי אבנים. לכן בימי האבות שהיה עבודת יחידים אז היתה אהובה המצבה, אבל אח"כ בימי בני"י שהיתה עבודת ציבור היתה שנואה המצבה, כיון שהיא מסמלת את העבודה של היחיד והמזבח מסמל את העבודה של הציבור, לכן רק הותר המזבח. דבר זה ג"כ מתבאר בדברי הרמב"ם בהל' עבודה זרה פרק א' הל' ג': "...והיה [אברהם] מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר וממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא שנאמר " ויקרא שם בשם ה' קל עולם". וכיון שהיו העם מתקבצין אליו ושואלין לו על דבריו היה מודיע לכל אחד ואחד כפי דעתו עד שיחזירוהו לדרך האמת עד שנתקבצו אליו אלפים ורבות והם אנשי בית אברהם ושתל בלבם העיקר הגדול הזה... והודיעו ליצחק בנו. וישב יצחק מלמד ומזהיר. ויצחק הודיע ליעקב ומינהו ללמד וישב מלמד ומחזיק כל הנלוים אליו. ויעקב אבינו למד בניו כולם והבדיל לוי ומינהו ראש והושיבהו בשיבה ללמד דרך ה' ולשמור מצות אברהם. וצוה את בניו שלא יפסיקו מבני לוי ממונה אחר ממונה כדי שלא תשכח הלמוד. והיה הדבר הולך ומתגבר בבני יעקב ובנלוים עליהם ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'..."

בהשגות הראב"ד מובא: "והיה מהלך וקורא וכו' עד שהגיע לארץ כנען שנאמר ויקרא שם בשם ה' קל עולם. אי"א ותמה אני שהיו שם שם ועבר איך לא היו מוחין. ואפשר כי מוחים היו ולא אירע להם שישברו את צלמיהם לפי שהיו מתחבאים מהם עד שבא אברהם ושבר צלמי אביו".

נלענ"ד שמה שהיה קשה לראב"ד זה שנראה מדברי הרמב"ם שהיה מיוחדות באברהם, ולכאורה הרי לפני אברהם ובזמן אברהם היו עוד אנשים שעבדו את ה', לכן הראב"ד הבין מדברי הרמב"ם שהמיוחדות באברהם היה ששבר את הצלמים, היה קורא בשם ה'. ועל זה מקשה הראב"ד למה שאר העובדי ה' לא מחו ג"כ ושברו את הצלמים והראב"ד עונה איזה שהוא תירוץ. אבל נלענ"ד שכוונת הרמב"ם אחרת, ובאמת יכול להיות שגם שם ועבר מחו ושברו את הצלמים, אלא מה המיוחדות באברהם? עד אברהם עבדו את ה' בתור יחידים, אברהם רוצה להקים אומה שיעבדו את ה'. כל שאיפותיו תמיד זה שיוולד לו זרע כדי שהוא יוכל להמשיך ולחנך את בניו וכך הלאה, עד שיבנה אומה שעובדת את ה'. כפי שרואים שההדגשה המיוחדת היא החינוך מן האבא לבן, המשכת הדורות, ועי"כ קם אומה, כפי שהרמב"ם כותב "ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה'". דבר זה רואים בספר בראשית פרק י"ח פס' י"ז - י"ט: "וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה: ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ: כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו". כאן בפסוקים הללו רואים את הנקודה שאברהם יהיה גוי גדול, דהיינו אומה, וכן רואים שהאומה נעשית ע"י החינוך. מה שמיוחד באברהם זה שרוצה המשכיות בעבודת ה', אין העבודת ה' נגמרת

אצלו, אלא זה נמשך לבנו ובן בנו וכך הלאה, וכל זה ע"י החינוך. אברהם רוצה אומה שתקום ותעבוד את ה'.

בספר שמות פרק ו' פס' ו' - פס' ח', לגבי הגאולות כתוב: "לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצאתי אתכם מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים: ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלקים וידעתם כי אני ה' אלקיכם המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים: והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה'".

רואים בפסוקים הללו שאין הגאולה נגמרת עם הלקחתי, דהיינו מתן תורה, יש המשך והיא הביאה לארץ. עם ישראל צריך להיכנס לארץ ובכך נשלם הגאולה. אין הגאולה נגמרת במדבר. דנים הרבה על חטא המרגלים, איך הם חטאו? הרי מבואר שהם היו שרי ישראל וכן כתוב שהיו אנשים ואנשים זהו לשון חשיבות, המרגלים לא היו אנשים פשוטים. אז יש כאלה שמבארים שבמדבר סיני היה לבני ישראל נסים גלויים תמיד, היו בקירבת ה' ויכלו ללמוד תורה כל היום. באו לארץ ישראל ראו ארץ גשמית, שיש שם עצים, הבינו שבארץ ישראל באים להנהגה טבעית. וכן שם צריך לעבוד כדי להתפרנס ולא יכלו ללמוד תורה כל היום, אז דבר זה הפחיד אותם. הם לא רצו להיכנס לארץ ישראל רצו להישאר במדבר בהנהגה ניסית. אבל אין רצון הקב"ה בכך הוא רוצה שבנ"י יכנסו לארץ, ויעבדו בחקלאות ויקימו מלכות וצבא וכו'. הקב"ה רוצה שבנ"י יראו איך זה להיות עבדי ה' בכל התחומים, בתוך הצבא ובתוך המלכות אנחנו עבדי ה'. כפי שמובא על דוד המלך במס' ברכות דף ד' עמ' א': "לדוד שמרה נפשי כי חסיד אני לוי ורי יצחק חד אמר כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישנים עד שלש שעות ואני יחצות לילה אקום להודות לך' ואידך כך אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב יושבים אגודות אגודות בכבודם ואני ידי מלוכלכות בדם ובשפיר ובשליא כדי לטהר אשה לבעלה...". כאן רואים את קידוש שם שמים של דוד, שהוא מלך ועל אף המלכות הוא עבד "אני עבדך בן אמתך", והוא עובד את ה' בכל רגע ורגע, כל רצונותיו זה לעשות רצון ה'.

החתם סופר בחידושו למס' סוכה דף ל"ו עמ' א', מסביר שמה שאמר ר' ישמעאל "ואספת דגנך" הנהג בהם דרך ארץ, זה רק בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין בה, כיון שהעבודה בקרקע היא עצמה מצוה משום ישוב ארץ ישראל ולהוציא פירותיה הקדושים. אבל בחוץ לארץ אין ענין של הנהג בהם דרך ארץ, אלא יש לשבת וללמוד תורה. ומוסיף החתם סופר שאפשר שמצות ישוב ארץ ישראל כוללת אף שאר אומניות שיש בהם ישוב העולם. החתם סופר מרחיב רעיון זה בפירושו "תורת משה" ומסביר ששאר אומניות הם מצוה משום ישוב וכבוד ארץ ישראל. והוא מבאר את הענין של כבוד ארץ ישראל "שלא יאמרו לא נמצא בכל ארץ ישראל סנדלר ובנאי וכדומה וביאום מארצות רחוקות, על כן היה לימוד אומנות מצוה". לכן בעצם בני ישראל מצווים להיכנס לארץ וליישבה וללמוד כל מיני אומניות. בני ישראל אינם צריכים להיות רק דת אלא להיפך עליהם להיות אומה, שבתוכם רואים את כל התחומים. כפי שרואים בברכת יעקב לשבטים וכן ברכת משה לשבטים, שכל אחד נתברך לפי התכונות המיוחדות שלו. ולא כל אחד ישב וילמד

תורה, להיפך יששכר נתברך לשבת וללמוד אבל כנגד זה נתברך זבולון להיות סוחר ולפרנס את יששכר. על זבולון המחויבות להיות סוחר, ועלינו ללמוד מברכות הללו, שכפי שפשוט שאם מישהו שמתאים לו ללמוד תורה ילך לעבוד, יש בזה חטא והוא אינו ממלא את יעודו, כך ג"כ האחד שצריך לצאת ולעבוד, וללמוד איזה שהוא אומנות ובכך להביא לכבוד ישראל, אסור לו לשבת וללמוד ואז לא ילך לעבוד. בכך הוא אינו ממלא את יעודו. כפי שהקב"ה בוכה על זה שיכול ללמוד תורה ולא לומד, כך בוכה על זה שאינו מתאים לשבת ללמוד ובכ"ז הוא יושב. כל אחד מעם ישראל מוטל למלא את יעודו, ובכך יתקיים השאיפה של בני ישראל, שזה להיות עם ה', לא דת. וכפי שמבאר הרב קוק בספרו אורות הקודש ח"ב, הטוב הכללי י"ט: "השאיפה העומדת להציל את הכל, מבלי להשאיר גם צרור, לחשוב מחשבות לבל ידח ממנו נדח. להציל את הגוף כמו הנשמה, את חיצוניות ההויה כמו פנימיותה, את הרע בעצמו כמו את הטוב, ולא עוד אלא להפך את הרע לטוב גמור, להעלות את העולם ומלואו בכל צדדיו ותכסיסיו, את העולם היחידי בכל ערכיו החומריים, ואת העולם החברותי בכל סדריו, להעמיד את הכל על בסיס הטוב. זאת היא שאיפת ישראל המבוטאת בעמקי התורה, ביסוד האמונה, בהליכות החיים, בכל מלחמותיו המעשיים והרוחניים, בכל תקוותיו..."

לכן מתבאר התפקיד החשוב שמוטל על עם ישראל, דבר זה כפי שראינו טעו בו גדולי ישראל המרגלים, וכן חזקיה במידה מסויימת על פי ביאור הרב קוק בספרו חבש פאר, הוצאה שניה, עמ' כ"ד, ב': "מכנף הארץ זמירות שמענו - גנאי הוא לחזקיה וסיעתו שלא אמרו שירה עד שפתחה הארץ ואמרה שירה [סנהדרין דף צ"ח עמ' א'] - חזקיה היה צדיק גמור ועיקר מחשבתו רק בענין תורה ועבודת השם... אבל רצון השם היה שאע"פ שזהו בודאי דרך מקודש, אבל ישוב ארץ ישראל הוא בעצמו דבר קדוש ונשגב, והצלחת ישראל בארץ ישראל גורמת טובה גדולה לכל העולם, להכיר לכל באי - עולם גדולתו יתברך והשגחתו, שידבקו הכל בעבודתו, וזאת היא תכלית ביאת המשיח... והנה חזקיה כיון שראה שעיקר הנס היה לתועלת כבוד עם ה' ועשרם, לא התעורר לומר עליו שירה, כי עניני העולם הזה לא היו חשובים כל כך לחזקיה, שחשב שהם מעיקים לעניני העוה"ב והקדושה האמיתית, אבל מעלת משיח היא, שכל עניני העוה"ז יעלה אותם להשתמש בקדושה...". רואים ג"כ כאן את החשיבות ג"כ של ענין החמרי, גם עניני העולם יש להם חשיבות. ועלינו החובה להשתמש בהם בקדושה, לקדש את כל עניני העולם. לכן מוטל על עם ישראל להתעסק עם כ"כ הרבה תחומים, שרק עי"כ נוכל לקדש ולהכניס קדושה בתוך תחומים הללו.

ראש הישיבה הרב גרינברג [בחוברתו אנטישמיות מן התורה מנין? מבאר את המלחמה בין בני"י ובין האומות, ומראה כיצד ניתן להיות ולהראות עם מוסרי: "עם ישראל אינו רק מטיף לצדקה ומשפט, לחיים מוסריים יותר, לחיבור המעשיים עם האידאלים האלקיים. הוא חי חיים אלקיים ומגשים אותם. הוא מראה לעולם בפועל שדבר כזה אפשרי. וזו הקנאה הגדולה והשנאה כלפיהם. כרוניקה של העיר שטרסבורג מהמאה הי"ד, המתארת את טבח היהודים בעת המגפה השחורה, אינה מצמצמת את

הסברת הטבח בשמועות שהיהודים הרעילו את הבארות, אלא מוסיפה: 'היהודים הרגילו את התושבים במתנות הצדקה שנהגו לתת לעניי הנוצרים'.

לכן רואים שעם ישראל באים להראות מה זה להיות עם מוסרי וזה המלחמה הגדולה ביננו ובין אומות העולם ובעיקר עמלק.

יום העצמאות

הרב קוק בספרו אורות [אורות התחיה] אות ה', מדבר על הענין של תפקיד של עם ישראל ועל הגעגועים למלאות תפקיד זה: "לקדמוניות ולשלמות הננו מתגעגעים, והגעגועים הם געגועים אלקיים, חפץ טמיר מלא חיים עזיזים מקוריים ממקור חיי עולמים: ממלכה ומקדש, כהונה ונבואה, המטביעים את החותם על כל קניני חיים הכוללים, שאין אנו פחותים ביחושם מכל העמים. מדת גדולה של גבורה חמרית, של מוסר אנושי, של כבוד לאומי, של עושר עממי ושל הרחבת החיים, דורשת היא לנו תכונת חיים כאלה, שמרגליות רוחניות מצוינות ומופלאות מכל האדם אשר על פני האדמה, המצויות בנשמתנו הלאומית, יכולות להיות משובצות בקרבה, לשכלל את יפיה ולהוסיף לה אומץ וגבורה בפנימיותה, והוד ותפארת בחיצוניותה. האידיאולוגיה שלנו של שלמות חיינו, אשר היא רחוקה ומולאת, היא ג"כ קרובה ומוחשה במלוא נשמתנו, כל זמן שאין אנו עסוקים להשכיחה וכל זמן שאנו שומעים בקולנו הפנימי, המושך אותנו לתן מקום לזכרונות המחיים אותה גם בימי שפלותה, בהיות כאוב מארץ קולה".

רואים כמה שאידיאולוגיה הזאת, השאיפה הזאת צועקת מתוכנו, וכל ימי הגלות לא יכלנו להביא לידי פועל שאיפה זו. אבל ביום העצמאות התאפשר האפשרות הנפלאה הזו, ביום זה הוקם מדינת ישראל שבתוכה חבויה הכח העצום להביא לידי שאיפת עם ישראל. עכשיו אנחנו יכולים להראות לכל העולם מה זה להיות עם ה', עם מוסרי, עכשיו יש לנו את האפשרות לתקן מה שקלקלנו בימי בית המקדש הראשון והשני. כל זמן הגלות כל השאיפה הזו היתה כחלום מעופף, אבל עכשיו הורדו כנפיו ויש לו אחיזה בארץ. אין זה דבר שנראה כ"כ רחוק מן העין, הוא עכשיו בהישג יד. כמוכן יש לעבוד ויש הרבה לתקן, אבל זה אפשרי, אנחנו עכשיו בצד של המעשה, מקודם היינו רק בצד של החלום, וזהו הבדל עצום. עלינו להודות על המתנה הנפלאה הזו, ועלינו לא לתת לחלום זה שוב לעופף. עכשיו קול דודי דופק, עלינו לשמוע את דפיקותו. אין לנו להראות בכל המאורעות הללו דבר של מה בכך, עלינו להראות בהם את יד ה', שמכוון אותנו אל השאיפה שלנו. ובכך להביא לבסוף לשלמות העולם.

יום העצמאות היא המכה הגדולה לכל אומות העולם ובעיקר לאויבנו הגדול הנצרות. כי כפי שהסברנו שהמלחמה ביננו ובין אומות העולם היא בכך שאפשר לחיית חיי אומה ובכ"ז להיות מוסרי. אבל כל זמן שהיינו בגלות לא יכלנו להראות דבר זה, כיון שלא יכלנו לחיות חיי אומה. לא היה לנו ארץ משלנו וממשלה משלנו, היינו כפופים תחת השלטונות שבהם חיינו. לכן אז רק יכלנו בתור יחידים להראות מה זה להיות מוסרי, אבל לא הראנו חיי אומה מוסריים. ביום העצמאות התאפשרה אפשרות זו, אפי' שעדיין

לא הגיעה לכלל מעשה, בכ"ז היא מכה עצומה לכל אומות העולם, כי עכשיו יש לנו את האפשרות, עכשיו הכל בידינו.

בספר בראשית פרשת וישב, פסי א', רש"י ישן: "ד"א וישב יעקב הפשתני הזה נכנסו גמליו טעונים פשתן הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה היה פיקח אחד משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כולו, כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה תמה ואמר מי יכול לכבוש את כולן מה כתיב למטה 'אלה תולדות יעקב יוסף' וכתוב זה היה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקשי ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כולם". במדרש זה רואים שיעקב ביחד עם יוסף שורפים את אדום, שזה בעצם גלות הרביעית. יעקב הוא מדת התפארת ויוסף הוא מדת היסוד. ביום העצמאות ה' באייר ספירת העומר הוא יום העשרים, ביום זה המדה הוא יסוד שבתפארת. ז"א ביום העצמאות, בהקמת מדינת ישראל יש את החיבור של היסוד עם התפארת ובכך יצא הניצוץ ושרף את אדום, כאן היה המכה הגדולה לנצרות. והענין בזה הוא שמדת התפארת היא התורה, זאת מדת יעקב ויוסף הוא מסמל את הענין החמרי בישראל, הפן החיצוני, היופי. כפי שמבארים פעמים רבות את הענין של משיח בן יוסף, שהוא אחראי מצד החמרי, הוא דואג לכל הענינים החמריים. כפי שהיה בגלות הראשונה במצרים יוסף היה המשביר, הוא היה דואג לכל ישראל מצד החמרי. ודבר זה מבואר בדברי הרב חרל"פ, הגדה של פסח, מי מרום, פ"ב - פ"ח: "הוא ענין תרין המשיחין, משיח בן יוסף ומשיח בן דוד ז"א לקבלו בלא נרתיק, מתקדם לפניו אורו של משיח בן יוסף, רז הצללים העליונים, והפקידה - צל ההסתרה..."

ונלענ"ד שזה הענין של יום העצמאות, ז"א ביום זה יש את ההכשרה להקים מדינה שהעם בתוכה יחיה חיים מוסריים, חיים שחובקים את כל תחומי החיים אבל ביחד עם התורה. התורה היא תאיר בכל התחומיים הללו ובכך יקדש אותם ויביאם לשלמותם. אבל ביום העצמאות רק קיבלנו את הגוף, הנרתיק כדי להביא רעיון זה למעשה, ביום העצמאות, הענין היה יותר חמרי וגשמי. הוא ענין חיצוני, הקמנו את המדינה מצד חיצוני ולא מצד פנימי.

לכן יום העצמאות מקביל ליציאת מצרים, כיון שבשניהם הענין הוא גאולה פיסית, ז"א כל זה למראה העינים. כמובן שבשניהם כל ענין הגאולה הוא ענין רוחני, ביציאת מצרים הגאולה היא כדי להגיע לשבועות מתן תורה ויום העצמאות היא כדי להגיע ליום ירושלים, להגיע להקים מדינה שיחיו בה חיים מוסריים. ביציאת מצרים וכן ביום העצמאות היא הסור מרע, לצאת מכבלי אומות העולם, לצאת מן העבדות, להיות בני חורין. משם עלינו להעלות מעלה מעלה ולטהר את עצמנו, עד שנבוא לעשה טוב ונכניס את הקדושה בתוכנו.

הענין הזה שביום העצמאות יצאנו מכבלי אומות העולם מבואר בדברי הגר"ש ישראל, ארץ חמדה, שער א', סי' ו': "...כי ע"י שעשינו מעשה ביום זה והפכנו את החלטת האו"ם לעובדא מוחלטת מבחינת הדין... בזה הוא שפקע כח השבועה של 'לא יעלו בחומה' שרדפה אחרינו וכבלה את ידינו בכל ימי הגולה. בזה נעשינו לעם בן - חורין אשר הזכות והמצוה עליו לעמוד על נפשו נגד אויביו ולהגן על זכותו להיות בארץ

הזאת...גמצא שיום זה ומעשה זה של ההכרזה החזירו לנו חלק עיקרי של זכויותינו וביטלו מאתנו את הגלות בתור גזירה שאין להמלט ממנה...ואין גם מקום לטענה שאין שמחתנו שמחה מכיון שעדיין לא חזרה עטרת התורה ליושנה, והמלכות השלטת בישראל אינה רואה בתורה את חוקת המדינה. כי אם אמנם כן הוא, וודאי שהלב דואב על מעמד התורה במדינה, וודאי שאנו מצווים להאבק ולהחזיר עטרה ליושנה. מ"מ אין נפגמת ע"י כך העובדא שחל כאן מפנה עצום בחיינו בתור עם ה'. ששחררנו מעול הגוים ונפטרנו ממאירת הגלות..."

ההקבלה הזו בין יום העצמאות ובין יציאת מצרים נראית בעוד ענין: ביציאת מצרים היה כביכול שתי יציאות. ז"א בהתחלה קיבלנו רשות מפרעה לצאת ממצרים ובחצות לילה אמר לנו לצאת, כפי שמובא בספר שמות פרק י"ב פס' ל"א: "ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם אתם גם בני ישראל ולכו עבדו את ה' כדברכם". אז פרעה בלילה רוצה שנצא ממצרים, כגנבים בלילה, אבל בני ישראל יוצאים ביום, מצד עצמם לא בגלל שפרעה אומר להם, שמות פרק י"ב, פס' נ"א: "ויהי בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם". בני ישראל יוצאים לאור היום "בעצם היום" וכן נאמר אח"כ בפרק י"ד, פס' ט': "...ובני ישראל יצאים ביד רמה".

דבר זה מתבאר ביתר ביאור בהגדת בריסק בשם הג"ר משולם דוד שמבאר את הענין הזה למה היינו משועבדים גם היום אם הקב"ה לא היה מוציאנו ממצרים: "נראה דאין הכוונה שהיינו נשארים במציאות משועבדים לפרעה במצרים, דזה לא מוכרח כלל, כי יתכן שבמשך הדורות מאז ועד עתה היה המצב משתנה...והיינו משתחררים ממצרים בזמן מן הזמנים. אלא הביאור בזה הוא על פי מה שביאר מרן הגרי"ז דכל המטרה והמעלה של יציאת מצרים היתה בזה שנהיינו לעבדי ה'...וא"כ אילו לא היה הקב"ה מוציא אותנו הרי אע"פ דיתכן שהיינו משתחררים בפועל ממצרים באיזה אופן שהוא ובאיזה זמן שהוא, אבל אז לא היו ישראל נעשים עבדי ה', והיו נשארים באותה דרגה שהיו בזמן שהיו משועבדים לפרעה במצרים. וע"פ דבריו יש גם לפרש דמה שאמרו חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, הכונה היא שהוא צריך לראות את עצמו לא רק כבן חורין אלא גם שהוא עצמו נעשה עבד ה', כי זה עיקר המטרה ביציאת מצרים. עוד יש לפרש כאן עפ"י מה שביאר מרן הגרי"ח חוץ ממה שעבדו ישראל בפועל במצרים היו גם עבדים בחפצא, שהיה עליהם שם של עבדים, ועם יציאת מצרים שחרר אותם פרעה לגמרי, א"כ אילו לא הוציא הקב"ה אותנו ממצרים הרי אנו ובנינו משועבדים היינו לפרעה, דהיינו שהיה לנו דין עבד גם היום, אע"פ שיתכן והיינו משתחררים מעבדות מצרים בפועל".

הג"ר משולם דוד מביא כאן 2 הסברים לכך הגם היום היינו משועבדים לפרעה

במצרים:

הסבר 1 - שעיקר יציאת מצרים היתה כדי שנהיה עבדי ה', לכן אם הקב"ה לא היה מוציאנו אז ממצרים ובאחד מן הזמנים היינו יוצאים ממצרים, בכ"ז לא היינו נעשים עבדי ה' ואז היינו באותו מצב כשהיינו משועבדים לפרעה במצרים. נלענ"ד שהמשמעות

העמוקה כאן היא, שהעבדות האמיתית היא העבדות הרוחנית, שהיינו עבדים ליצר, לתאוות, אם הקב"ה לא היה מוציאנו אז ממצרים לא היינו נעשים עבדי ה', שזהו בעצם השחרור והבן חורין האמיתי.

הסבר 2 - היו 2 עניינים בעבדות ישראל - אחת היו בני ישראל עבדים בפועל לפרעה ולמצריים. שנית היו עבדים בחפצא, שהיה עליהם שם של עבדים, הם לא רק עבדו היה להם שם של עבד. ואז כשהקב"ה הוציאנו ממצרים אז השתחררנו משני הדברים, הן מן העבדות בפועל והן מן שם של העבד. אבל אם הקב"ה לא היה מוציאנו ממצרים היינו בעתיד משתחררים מן העבדות אבל לא היינו משתחררים מן שם של העבד, היה לנו גם היום דין עבד.

צריך ביאור לדבר זה שהיה על בני ישראל שם של עבדים וכן שגם היום אילו הקב"ה לא הוציאנו ממצרים היה לנו דין עבד. מהו הנפק"מ בדבר זה בסופו של דבר היינו משוחררים מן העבדות בפועל? וכן למה דוקא כשהקב"ה הוציאנו ממצרים אז השתחררנו מן שם של העבד?

נלעני"ד שהסבר הדבר הוא שבני ישראל במצרים לא רק עבדו בפועל את המצריים הם אחר זמן קיבלו נפש של עבד, ז"א הם קיבלו את דעת העבד. הרב קוק אומר שאפשר להיות עבד ולהיות בן חורין ואפשר להיות אדון שהוא עבד, זה תלוי במחשבת האדם. בני ישראל לא רק עבדו במצריים כעבדים הם חשבו כמו עבדים, כל אישיותם הפכה להיות עבדים. שהדבר הזה הוא אחד מן הדברים הכי מסוכנים, כי בכך האדם מאבד את חירותו המחשבתית ואת כל רצונותיו. אין הוא שואל מה הוא רוצה אלא הוא שואל מה האחרים רוצים, אין לו רצון חופשי, אין לו מחשבה חופשית. מתוך מצב כזה מאוד קשה להתעורר ולהשתחרר מכבלי דעות ורצונות הציבור. אבל כשהקב"ה הוציאנו ממצרים, אז יצאנו ביד רמה, המשמעות בדבר הזה, יצאנו עם ראשו למעלה יצאנו בגאון. לא היינו מוכנים לצאת כגנבים בלילה. בכך זכינו לצאת מן הנפש של העבד, בכך זכינו לנפש של הבן חורין. ביציאה זו שיצאנו ברצונותינו, זכינו ברצון העצמי וכן במחשבה העצמית. מכאן והלאה אמרנו אנחנו איננו עבדים בפועל וכן אין לנו עבדים בדעה וברצון, יש לנו את הרצון והדעה העצמית [שזה בעצם רצון ה', כיון שהבן חורין האמיתי זה שעושה רצון ה', אבל זה למאמר אחר]. אבל אם היינו משתחררים לאחר זמן, זה לא היה שחרור עצמי, שהיינו עושים מתוך הרצון שלנו וכן מתוך הדעה שלנו בניגוד לרצון המצריים. זה היה בהסכמת המצריים או שלאחר זמן זה היה נעשה ממילא, בלי איזה מעשה מיוחד שבכך נזכה להיות בני חורין בנפשנו ולא רק במעשינו. נלעני"ד שהענין הזה הוא אותו דבר לגבי יום העצמאות. שבכ"ט לנובמבר היה החלטת האו"ם שיקום מדינת ישראל, ז"א ניתן רשות מאומות העולם שנקים מדינה, זה כמו השחרור של פרעה. אבל אין זה מספיק כדי להיות בני חורין באמת עלינו להקים את המדינה מצד עצמינו, מתוך החלטה עצמית שאינה תלויה ברצון אומות העולם. זה הדבר שהיה ביום העצמאות שאנחנו הקמנו את המדינה מתוך החלטה עצמית, אפי" שאומות העולם אמרו לנו להיפך שאין לנו להכריז על הקמת המדינה, וכן בידיעה שע"י הכרזה זאת יכולה להפתח המלחמה ובמצב לא טוב לנצחון. בכ"ז מתוך גבורה ואומץ אנחנו מכריזים על הקמת המדינה, ובכך אנחנו

משתחררים מכבלי אומות העולם מתוך החלטה עצמית, כאן יש את היציאה ביד רמה, לעיני כל.

כותב הרב בן ציון מאיר חי עוזיאל: "הכרזה נועזת זאת, שלא האמינו לה כל מלכי ארץ, עשתה את עם ישראל שבארץ ובתפוצות לעם עצמאי וריבוני בארצו ובכל משטרי חייו, ונתנה אומץ וגבורה לצבאות ה', הם צבאות ישראל, במלחמת גאולתו. הכרזה זו היא אשר פתחה את שערי הארץ לפני עם ישראל, לעלות מכל פזורי הגולה אל ארץ נחלת ה', והיא אשר נתנה לעם ישראל את מקומו המכובד בין כל העמים..."

הענין הזה של הגבורה ואומץ של החלטת עם ישראל להכריז על מדינת ישראל, מבואר בהרחבה בדברי הרב צבי יהודה הכהן קוק לנתיבות ישראל א', קפ"א - קפ"ד: "...אמנם נס - הניסים ופלא - הפלאות, היסוד והשורש של כל אלה אשר הראו ה', הלא הוא ענינו של היום הזה: הכרזת ההלחטה כי קמה ותהי מדינת ישראל, כי התחילה קמה וגם נצבה עצמאות שליטתנו על ארץ - אבותינו מורשת נחלתנו... אומץ הגבורה ועוז הרוח הזח של אנשי צבוריותנו, אשר נתכנסו ביום ה' אייר בבית - המשכיות בתל אביב והודיעו אל מרחבי העולם כולו וממשלותיו כי יש מדינת ישראל... אומץ הגבורה הזה, במסירות הנפש ובהתמסרות הרוח, אשר הפיח בתוכנו אלקי - אבותינו קורא דורותינו, הוא הנהו יסודם ושרשם של כל הניסים והנפלאות אשר בהתגלותו זאת עלינו בהגיעו אותנו אל זמננו זה ואל קיומנו זה... מבואר כי 'רוח הגבורה והדעת' המתגלה באדם, להתגבר על כוחות המשחיתים ומתנגדים לקיומו, הוא נס המופיע ממרומים, בכוח הדחיפה הרוחנית העליונה והפנימית, העושה את ההתעוררות וההתאמצות ואת ההתחכמות וההתגברות לתנופת ההצלה והתקומה. ואם כך הוא במעשה הצלה של דויד, במרעית צאנו הפרטית, בטרם היותו מלך ישראל... על אחת כמה וכמה בענין כלל - ישראל ומהלך ישועתו ומעשה הצלתו ותקומתו, שהננו באים כאן במגע ישיר וברור וגלוי 'ברוח הגבורה והדעת' המופיע עלינו..."

כאן מודגש שוב הענין של האומץ והגבורה בהחלטת הקמת מדינת ישראל.

יום ירושלים

מיום העצמאות אנחנו עוברים ליום ירושלים, שהיא כמו שבועות. יום ירושלים מאיר על יום העצמאות ובכך מראה שאין כאן סתם גאולה פיסית וחמרית, אלא הגאולה הזאת היא גאולה רוחנית. כפי שהסברתי לעיל שיום העצמאות הוא הנרתיק, הוא הגוף ולכן יום ירושלים היא נתינת הנשמה בתוך הגוף. כאן בא הרוחניות, כאן מתגלה שאין אנו מקימים סתם מדינה, אלה המדינה הזאת היא באה להראות איך זה לחיות חיים מוסריים.

הרב קוק, מוסר הקודש, עמ' קצ"א, מבאר את הענין הזה שמהו המשמעות של מדינת ישראל: "המדינה איננה האושר היותר עליון של האדם - זה ניתן להאמר במדינה רגילה, שאינה עולה לערך יותר גדול מחברת אחריות גדולה. - מה שאין כן מדינה שהיא ביסודה אידיאלית, שחוקק בהויתה התוכן האידיאלי היותר עליון. - ומדינה זו היא

מדינתנו, מדינת ישראל, יסוד כסא ה' בעולם. שכל חפצה הוא שיהיה ה' אחד ושמו אחד, שזהו באמת האושר היותר עליון. אמת, שאושר נשגב זה צריך הוא לביאור ארוך כדי להעלות אורו בימי חושך, אבל לא מפני זה חדל הוא להיות האושר היותר גדול".

רואים שכל הענין של מדינת ישראל זה לקדש שם שמים, להביא לידי כך שה' יהיה אחד ושמו אחד.

זהו הענין של יום ירושלים, שמתגלה בפנינו את הכח הטמון במדינה זו. כמו ששבועות גילתה על הכח הטמון בבני ישראל, כך יום ירושלים מגלה על הכח הטמון במדינה זו. ביציאת מצרים ושבועות היתה הגאולה מצד להיות עבדי ה', לצאת מן העבדות של פרעה לעבדות של הקב"ה. אבל עדיין אין זה עם ה', צבא ה', שזה רק נעשה כשיש לנו שלטון בארץ ישראל, שאז מתגלה מה זה להיות עם בעובד את ה'.

הרב צבי יהודה הכהן קוק, בארץ צבי, בשנת ה"ט למדינת ישראל: "מזמור י"ט בתהילים כולל בתוכו שני חלקים: בחלקו הראשון רואים אנו את נפלאות ה' בטבע והתגלותו בבריאה השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע וכו'. ואילו בחלקו השני מתוארים תורת ה', מצות ה' ויראת ה' המאירים והטהורים. ב'כוזרי' ובמהר"ל נתבארה הקבלה זו: כוחו של ה' מתגלה בעולם הטבע האדיר, אולם, מעלים בקודש, גדולה מידת עוצם התגלותו בתורה וביראת שניתנה לישראל ישראל אשר בך אתפאר'. כזה הוא אף מזמור שנת ה"ט: מתוך הטבע הארצי נבוא אל הרוחני והשמימי - בונים בחול ואח"כ מקדשים. מצווים אנו לעסוק בגילוי הקודש מתוך היסוד הארצי, לסייע להקב"ה במעשה בראשית...".

כאן הרב צבי יהודה אומר שבשנת ה"ט למדינת ישראל יש להוסיף קדושה, יש לעסוק בקודש מתוך החומריות, מתוך הארציות לעלות לשממימיות. הדבר המדהים הוא שבשנה זו היה שחרור ירושלים, כאן הרב צבי יהודה מדבר ביום העצמאות. הרי הוקמה מדינת ישראל בשנת תש"ח, ושחרור ירושלים היה בשנת תשכ"ז, ז"א שחרור ירושלים היה בשנת י"ט למדינת ישראל. ולכן אפשר ללמוד מכך שיום העצמאות זה התחיה הלאומית אבל רק מבחינה גשמית יום ירושלים זה הנשמה אל התחיה הלאומית. זה הבחינה הרוחנית, מדינת ישראל היא חיבור של הגשמיות עם הרוח. כאן רואים את היסוד שיום ירושלים הוא הגילוי של הקדושה במדינת ישראל. הרי כל השם של ירושלים צועקת קדושה, ירושלים עיר הקודש, עיר בית מקדשנו. מקום שכל העינים מלאים צפייה, משם נבראה כל העולם. אין מילים לבאר את עוצמת ירושלים, היא מלאה כ"כ חיים ואורה. כשארץ ישראל מקושרת עם ירושלים אז בכל הארץ נשפע הקדושה של ירושלים, אז רואים שאין זו ארץ ככל ארץ, זו ארץ שמחפשת קדושה, שמחפשת את בית ה'. כיון שכל הרצון של העם ששוכן בתוכה זה לעשות רצון ה', הם העם של ה' ולכן בונים בית שישכון שכינתו בתוכו.

סיכום

רואים מכל הנאמר לעיל שימים הללו יום העצמאות יום ירושלים אינם סתם ימים, אלא הם ימים שיש בהם עוצמה רבה. וכן רואים שיסודם בהררי קודש, הם חלק חשוב מן הגאולה השלימה העתידה לבוא במהרה בימינו אמן כן יהי רצון. לכן כשבאים לימים הללו עלינו לנסות לשאוב מתוכם כוחות חדשים לשנה הבאה עלינו לטובה, ובעזרת ה' עם כוחות הללו נביא לביאת משיח צדקנו. כשנבין את התפקיד החשוב שמוטל עלינו, ומה זה דורש מאיתנו נוכל באמת לתקן ולטהר את עצמנו כדי שנוכל באמת לבצע תפקיד חשוב זה. אבל כל עוד שאנחנו לא נתבונן בימים אלו, ובכלל לא נתבונן על יד ה' שמנחה אותנו ומשגיח עלינו, לא נוכל לבצע את התפקיד הזה. לכן בשנה זו נתבונן בימים אלו ונבין שאין הם ימים סתם. אלא יש כאן תוכנית, מהלך שהוא באמת ארוך וקשה, אבל בסופו של דבר הוא דבר נפלא. לכן בצפייה וכליון עינים, אבל בנוסף לכך עבודה ועמל נזכה לראות את בניית בית מקדשנו במהרה בימינו.

לעילוי נשמת כל החיילים שנפלו בהגנתם על ארץ ישראל הקדושה